

Ders : 159

Konu : ALAK SURESİ - 3

«رَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ»

9-10 "Yasaklayanı gördün mü? Bir kul namaz kıldığında."

Bu âyette, Resûlullah (s.a.v.)'i namaz kılarken engelleyen Ebû Cehil ve yardımcıları kastedilmektedir. Ancak kıyamete kadar gelecek Ebû Cehil'ler de bu âyette kötülenmiştir.

Âyetteki "Abd" yani kul kelimesinden maksat da Resûlullah (s.a.v.)'dir. Ebû Cehil'in kibir ve inadı onu, insanları Allah'a secde etmekten engellemeye sevk ediyordu. Namaz kılanın da kendisine itaat etmesini istiyordu. Kendisinin tek güç sahibi olduğunu zannediyordu.¹

İster farz, isterse nafil olsun herhangi bir namazı engellemek, namazdan engellemek açısından bu azgınlık hükmünün içine girer.²

Günümüzde de insanların namaz kılmalarını engelleyenler Ebû Cehil'in düşüncesini ve yaşantısını devam ettiren insanlardır.

«رَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَىٰ هُدًىٰ أَوْ أَمَرَ بِالْقَوِي»

11-12- "Gördün mü? Ya o doğru yol üzerinde ise. Veya takvayı emrediyorsa."

Bazılarına göre bu; "Ey Ebû Cehil, eğer Muhammed (s.a.v.) hidayet üzerinde ise veya takvayı emrediyorsa, ona engel olmaya kalkışan kimse helak olmaz mı?" demektir.

Yani bu hitap, kâfiri hedef alır. Allah, zalimi de mazlumunu da görür. Huzurunda hem davalı hem davacının bulunduğu bir hâkim gibidir. Dolayısıyla bazen birine, bazen de diğerine hitap etmektedir.

Diğer bir görüşe göre ise burdaki hitap Peygamber (s.a.v.)'e dir. Buna göre de bu âyetlerin mânâsı:

"Söyle bakayım, eğer o kul hidâyet üzere ve kendi görevini yapıyorsa, akıllı ve zengin olduğu için o kâfirin böyle yapması uygun düşer mi? O kâfir, Allah'a isyan etmekten, O'na ibadetten alıkoymaktansa, dini, hidâyeti ve takvayı emretseydi onun için daha hayırlı olmaz mıydı?" demek olur.

Bu ayetlerde üç önemli husus vardır:

- Ebû Cehil, Resûlullah (s.a.v.)'in namaz kılmaya ve insanları Allah'ın varlığına, birliğine inanmaya davet etmesine tahammül edemiyor, engel olmaya çalışıyordu.
- Peygamberimiz (s.a.v) hep şu iki şeyi yapmaya gayret ediyordu:
 - Kendini islah'a, ki bunu namaz kılarak yapmıştır.
 - Başkalarını islah'a, ki bunu da takvayı emrederek yapmıştır.
- Resûlullah (s.a.v), namaz kılarken de hidâyet ve takva emri üzerine idi. Çünkü onu namaz kılarken görenin kalbi yumuşuyor, imana geliyordu. Yani o, insanları hâliyle de İslâm'a davet ediyordu. Bu, dil ile davetten daha güçlüdür.³

Takva üzerine olmak; iki şeye tabi olmakla mümkündür:

¹ Büyük Kur'an Tefsiri, Ali Arslan, C.16, sh. 91

² Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır C.8, sh. 553-555

³ Tefsir-i Kebir, Fahrüddin er-Râzî, C. 23, sh. 267-268

1. Her bakımdan Allah'a itaat edip, isyan etmemek ve her halde O'na şükredip, nankörlük yapmamak,
2. Allah yolunda hakkıyla gücünün yettiği kadar cihad etmek ve bu konuda hiç kimsenin kınamasından korkmamak.⁴

أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ۖ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللّٰهَ يَرَى ۚ

13-14- "Ne dersin o (meneden, Peygamber'i) yalanlıyor ve doğru yoldan yüz çeviriyorsa! Yoksa o, (onları) Allah'ın görmekte olduğunu bilmez mi?"

Burada, yalan sayandan maksat, Ebû Cehil, Ümeyye b. Halef gibi kâfirlerdir. Ancak hitap, bu kâfirlerin şahsında böyle davranan tüm insanlardır. Ya da, hitap Resûlullah (s.a.v.)'edir. Yani "Söyle bakalım ey Muhammed, eğer bu kâfir, bu apaçık delilleri yalanlıyor; Yaratıcısına kulluktan yüz çeviriyorsa, Allah'ın bunları bildiğini akletmiyor mu? Onun akli, kendisini bu kötü işleri yapmaktan alıkoymuyor mu?" demektir.

Allah bu âyette, haşr ve neşr (kıyamet ve diriliş) ile insanları tehdit ve ikaz etmektedir. Çünkü Allah, herşeyi bilen bir âlim, ihmal etmeyen bir hâkim; gökte ve yerde olan herşeyi bilen ve idare eden tek yaratıcıdır. Herkese yaptığı için karşılığını mutlaka ve eksiksiz olarak verecek olan da O'dur. İşte bu ifade isyankârlar için bir tehdit, itaatkârlar için ise bir teşviktir.⁵

Zalimin zulmünü de, mazlumun mazlumiyetini de Allah görmektedir. Zalim cezalandırılacak, zulme uğrayana da yardım edilecektir.

كَلَّا لَئِنْ لَّمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ۚ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ۚ

15-16- "Hayır! Andolsun eğer vazgeçmezse onu alnından tutup sürükleriz. Yalancı ve günahkârları alnından (tutup sürükleyeceğiz.)"

Yani "iyilik yapan, insanlara yol gösteren, hidâyet ve takva üzere olan insanları engellemekten vazgeçmez, bu kötü davranışına son vermezse, biz de onun alnındaki perçeminden (saçından) tutup sürükleriz." Allah'ın mülkünde; O'nun verdiği rızıkları, suyu, ekmeği, havayı tüketerek isyan eden herkes bu hükme dahildir, bu sonuca uğrar.

Âyetin başındaki "Kella" kelimesinden maksat şudur;

Ebû Cehil; ileri sürdüğü şeyleri yapamayacak, Peygamber'i ibadeti emretmekten men edemeyecek, ona zarar veremeyecek ve bu arzusuna ulaşamayacak.

Hayır, o, Allahın kendisini görüğünü bilmiyor. Bilse bile, bundan ders almayınca, sanki bilmemiş oluyor.

Âyette "lenes'fe'an", "sürükleriz" ifadesiyle ilgili şu açıklamalar yapılmıştır:

- ✓ " Biz onu perçeminden tutar, çekerek cehenneme sürükleriz" demektir.
- ✓ "Biz onun yüzünü tokatlarız" demektir.
- ✓ "Biz onun yüzünü karartırız" demektir.
- ✓ "Biz onu damgalarız " mânâsınadır.
- ✓ "Onu zelil kılarız, perişan ederiz" demektir.⁶ Çünkü yalancı söyleyen, günahı ve cinayeti işleyen odur.

⁴ a.g.e. Elmalılı M. Hamdi Yazır, C. 2, sh. 364

⁵ a.g.e. Fahrüddin Râzî, C.23, sh. 268-269

⁶ a.g.e.Fahrüddin Râzî, C23, sh. 269-270

فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ۗ سَدَّ الزَّبَانِيَةَ ۗ

17-18- " O zaman topluluğunu çağırın dursun. Biz de zebanileri çağıracağız."

Âyette geçen "Nadiye"den maksat meclisinin ehli, aşireti, yardımcılarıdır. Cahiliye döneminde, Kureyş müşriklerinin toplantıya katılan ve kendilerini çok güçlü zanneden bir toplulukları vardı. Mekke'deki "Darü'n-Nedve"ye de bu isim verilmişti.

Rivayete göre Resûlullah (s.a.v) bu sûreyi okuyup, " **Andolsun biz nasiyeyi cezalandırırız**" âyetine gelince, Ebû Cehil: "Ben kavmimi çağıracağım ki senin Rabbini, benim perçemime yapışmaktan men etsinler.⁷ Ya Muhammed! Ben kavmimi kabilemi besledim, topladım. Onlar senin Rabbinin azabını benden men edecekler.⁸ dedi.

Bunun üzerine Allah, "Biz de zebânileri çağırırız" buyurdu. Zebâni, azap meleklerinin ismidir. Sözlükte ise, polis, zabita, emniyet gücü anlamına gelir.

Zebâniler, çok kuvvetli, çetin ve sert davranan azap melekleridir. Cehennem meleklerine; kâfirleri cehenneme fırlatıp attıkları için "Zebâni" denmiştir.⁹

Ebû Cehil ve benzeri isyankâr, yalancı ve hakka karşı olanlar, kendi askerlerini, meclisini, siyasî ve ekonomik güçlerinin hepsini yardıma çağırırsalar bile fayda vermez. Çünkü, âhret gününde malın, orduların, gücün, evlatların hiçbiri fayda vermez.

Abdullah ibni Abbas (r.a.) şöyle demiştir:

"Eğer Ebû Cehil, meclisini çağırıyorsa, o anda zebâniler, kendisinin göreceği şekilde, onu kısıvrak yakalarlardı."

Âyetin bu ifadesinin, onun dünyada iken tıpkı bir köpek gibi sürükleneneğine dair Allah'ın bir haberi olduğu ve bunun Bedir günü gerçekleştiği de söylenmiştir.

كَلَّا لَا تَطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ۗ

19- "Sakın ona itaat etme. Secde et ve (Rabbine) yaklaş."

Yani, "Dikkat et, sakın ona itaat etme, boyun eğme. Durum, Ebû Cehil'in zannettiği gibi değildir. Sen onun dediğine uyma, namazı terketme konusunda seni çağırıldığında, ona itaat etme. Secdeyi ve namazı Allah için yap, ibadet ile Allah'a yaklaş" demektir.

Secde, kulun Allah'a mânevî yönden yakın olduğu hâldir. Onun için bu âyette secde etmek emrediliyor. Bu âyet secde âyetidir. Okuyanın da dinleyenin de secde etmesi gerekir.

Müfessirlerin çoğunluğuna göre bu âyetteki emir:

"Namaz kıl, gerek fiil, gerekse tebliğ açısından Allah'a ibadete devam et. Bu; düşmanın hakkındaki fikrini açıkça söyle, çünkü Allah senin destekçin ve yardımcındır" mânâsındadır.¹⁰

Allah bu âyette "Tağuta itaat etme" diyor. Mü'min, tağuta itaat etmeyecek; Allah'a itaat edip, O'na secde edecektir. Resûlullah (s.a.v):

⁷ a.g.e. Ali Arslan, C16, sh. 93

⁸ a.g.e. Ali Arslan, C16, sh.93

⁹ a.g.e. Fahrüddin Râzî, C.23, sh. 274

¹⁰ a.g.e. Fahrüddin Râzî, C.23, sh. 275

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَ هُوَ سَاجِدٌ

"Kulun Rabbine en yakın olabileceği hâl secde zamanıdır."¹¹ buyurmuştur.

Alınacak Dersler:

1. İnsanları ibadet, itaat ve namazdan alıkoymaya çalışanlar, Ebû Cehil'in yoldaşlarıdır.
2. Mü'min, namazını dosdoğru kılmalı, ihmal etmemelidir.
3. Mü'minler, diğer insanların hidâyet yoluna gelmeleri için canla-başla çalışmalıdır.
4. Takva sahibi olabilmek için, Allah'a itaat ve ibadet edilmeli, Allah yolunda bütün gücüyle cihad edilmeli, kınayanın kınamasından korkulmamalıdır.
5. Mü'min; Allah'a, Resûlü'ne ve İslâm'a göre itaat edilmesi emredilenlere itaat etmeli, tağutlara, zalimlere ve onların yardımcılara itaat etmemelidir.
6. Mü'min, Allah'a secde etmeli, izzete ulaşmak, yükselmek için O'na karşı zelil olduğunu unutmamalıdır.

Not: Bu hafta;

1. Bu dersi ailemizle birlikte işleyelim.
2. Resûlullah (s.a.v.)'in "Kulun Rabbine en yakın olabileceği hâl secde zamanıdır." hadisini manasıyla birlikte ezberliyelim.
3. Namazlarımıza ne kadar önem verdiğimizizi ve nasıl kıldığımızı gözden geçirelim.

¹¹ Müslim, Salât 215